

K 68019 OTKA PÁLYÁZAT ZÁRÓJELENTÉS

A spiritualitás vizsgálata segítő foglalkozású diplomások és egyetemisták körében

Mint benyújtott pályázati anyagunkban rámutattunk, a spirituális dimenzió iránti érdeklődés egyre erősödik nemcsak a laikusok, hanem az akadémiai pszichológia, a tudományos kutatásokat végzők és a klinikai gyakorlatot folytatók körében is. Az elmúlt két évtizedben Magyarországon is növekvő, de még mindig nem nagy számban jelentek meg olyan tanulmányok, amelyek a humán foglalkozású szakemberek spiritualitás iránti nyitottságának növekedését jelzik. Ezeket áttekintve jól látszik, hogy a témával való foglalkozás a poszt szocialista országokhoz tartozó régióban lassan indult, és lassan találja meg megfelelő helyét a humán segítő foglalkozásúak kiképzésében, tevékenységi területén. Pedig a mentálhigiénés szemléletű pszichológia, pszichiátria, pszichoterápia, lelkigondozás és szociális munka számára sok fontos téma (értékrend, lelki egyensúly, életcélok, megküzdési stratégiák stb.) jobb megértését, több szempontú megközelítését segítené, ha tudományos megalapozottsággal vizsgálhatnánk az emberek spirituális orientációját, annak erőforrás jellegét vagy károsító megjelenési formáit, és a kapott eredmények birtokában szakszerűbben bánhatnánk a jelenséggel.

Kutatásunkban ezért kettős célt jelöltünk meg:

- a Ralph Piedmont által kidolgozott Spiritualitási és Vallási Érzület Mérés (Assessment of Spirituality and Religious Sentiments: SPIRES) magyarra adaptálását, hogy megbízható pszichológiai mérőeszköz álljon rendelkezésre a spiritualitás mint személyiségjellemző mérésére;
- összehasonlító vizsgálatban lelkigondozók (lelkészek, papok, szerzetesek, civil teológusok) és más humán segítő foglalkozású értelmiségiek (orvosok, tanárok, szociális munkások, pszichológusok stb.), illetve ezekre a hivatásokra készülő egyetemisták spiritualitásának felmérését.

Az SPIRES olyan mérőeszköz, amelyben a spiritualitás nem csupán a vallásosság kontextusában jelenik meg. A korábbi amerikai és interkulturális kutatások szerint a kérdőív felekezethez nem kötődő, nem vallásos személyek vizsgálatára is alkalmas, így széles körben pszichometriailag használhatónak bizonyult. Nem pusztán önbeszámolókra épül, hanem validált értékelői változattal is rendelkezik.

Az alábbiakban az elvégzett kutatást, annak egyes szakaszait, illetve a kapott eredményekből született publikációkat szeretnénk ismertetni.

2007–2008

2007 második felében, a pályázati futamidő első felében a fordítási kritériumoknak megfelelően (két független fordítóval, fordítás-visszafordítás módszerrel) és a szerzővel, Ralph L. Piedmonttal folyamatos konzultációban magyarra fordítottuk az amerikai SPIRES-kérdőívet. A lefordított kérdőívvel még 2007 őszén elővizsgálatot végeztünk (N=114), hogy megbizonyosodjunk használhatóságáról. A visszajelzések és az előzetes statisztikai számítások alapján a további vizsgálatra alkalmasnak ítéltük a kérdőívet.

2008 elején belekezdünk a pályázatban tervezett felmérés előkészítésébe, ami a validáló kérdőívek véglegesítését, a minta pontos meghatározását és a lekérdezés menetének megtervezését jelentette.

A validáláshoz az SPIRES és egy adatlap mellett 10 olyan, Magyarországon már használatban levő pszichológiai teszt került a kérdőívcsomagba, amelyek illeszkednek a

szerző által használtakhoz. Amennyiben megtaláltuk a Piedmont által használt kérdőív magyar változatát, akkor azt használtuk, ha pedig nem volt ilyen, akkor egy tartalmilag hasonló választottunk (PIL – életcél, NEO-PI-R – Big Five, Rosenberg-féle önbecsülés skála, PCBS – Kritika Utáni Vallásosság Skála, Beck-féle reménytelenség skála – remény alskála, Davis-féle IRI – empátiás törődés alskála, Beck-féle depressziókérdőív, Rokeach-féle értékkála, MBI – kiégés, SWL – élettel való elégedettség).

Kutatási tervünknek megfelelően segítő és nem segítő foglalkozású diplomásokra alakítottuk ki a mintát, szem előtt tartva a nem, az életkor és a településtípus országos eloszláshoz viszonyított arányos megjelenését. A minta felének felvételére külsős (céges) megbízást adtunk. (E célra került kifizetésre az OTKA által biztosított kutatási támogatásnak több mint a fele.) A minta másik, érzékenyebb, nehezebben elérhető részét – lelkigondozók, hitéleti végzettségűek és pszichoterapeuták – önerőből, munkatársaink segítségével kerestük meg. A lelkigondozók, hitéleti végzettségű papok, lelkészek, diakónusok, illetve a pszichoterapeuták a segítő foglalkozásúak olyan speciális csoportját alkotják, akiknek a munkájában – a kliens személyiségének alakulásában és az életvitel segítésében – kiemelt szerepet játszik a spirituális fogékonyság. Ezért a projekt során fontosnak éreztük, hogy a mintában olyan elemszámmal szerepeltessük ezeket a foglalkozási csoportokat, hogy részmintaként is elemezni lehessen őket.

A 2008-as év teljes egészében az adatfelvétellel és a szakirodalmi anyagok gyűjtésével telt. Ezért ebben az időszakban megjelent cikkeink a spiritualitás elméletével, elméleti kereteivel foglalkoznak. „A spiritualitás helye és szerepe a társadalmi kontextusokban és a terápiában” tematikánk a lelki és társadalmi problémák kezelésében való segítségnyújtás lehetőségeit vizsgálja, kutatja. Napjainkban egyre nagyobb az igény a megfelelő szakmai felkészültségű szakemberek segítő tevékenységére, mentális egészséget szolgáló, esetenként terápiás hatású speciális munkájára. A pszichoterápia, a lelkigondozás és a lelkiezés közötti összefonódások tisztázása és a kompetenciahatárok megállapítása érdekében fontos feltárni a különbséget céljaik és eszköztáruk között. A két szakterület minél pontosabb meghatározása és egymást kiegészítő lehetőségeinek számbavétele alapvetően lényeges segítő szakmai feladat.

2008-ban megjelent cikkek¹ és témájuk

Tomcsányi T.: Antoine Vergote, a vallás pszichológiájának és empirikus, pszichoanalitikus megközelítésének iskolateremtő alakja. Magyar Pszichológiai Szemle 63:4 (2008) 733-746.

A tanulmány Antoine Vergote pszichoanalitikus irányultságú valláspszichológus empirikus kutatási módszereivel és több diszciplína megközelítését integrálni tudó tudományos eredményeivel ismerteti meg. Vergote olyan területről kiindulva közelített a definíciókhoz, szimbólumokhoz és rituálékhoz, amely a pszichológia, a teológia és a vallásos elköteleződésű pedagógia gyakorlatának kapcsolódásaiból született. Kidolgozott egy kritériumrendszert a valláspszichológiai segítő szakmák részére a betegség és egészség elkülönítéséhez és diagnosztizálásához, hangsúlyozva, hogy a szakember megfelelő felkészültsége az eredményes beavatkozás előfeltétele.

Csáky-Pallavicini R., Ittész A., Harmatta J., Egri L., Szabó T., Tomcsányi T.: Mentálhigiénés szemléletű emberszolgálat. A lelkigondozás, mint segítő hivatás. Pszichoterápia 17:2 (2008) 90-99.

---

¹ Az OTKA támogatás csak az elsőnél van feltüntetve, de mivel tematikailag a másik kettő is kapcsolódik a témához, röviden ezeket is megemlíjük itt.

A tanulmány a lelkigondozás és a lelkigondozó fogalmának körüljárása után a lelkigondozói munka specifikumait ismerteti.

Tomcsányi T., Csáky-Pallavicini R., Harmatta J., Pilinszki A., Török G.: Lelkigondozás és pszichoterápia. Pszichoterápia 17:3 (2008) 170-177.

A tanulmány a legfontosabb lelkigondozói modellek és irányzatok bemutatása után a pszichoterápia és a lelkigondozás határterületeit és összefonódásait vizsgálja. Hangsúlyozni kívánja, hogy a pszichoterápia és a lelkigondozás képviselői egymás tevékenységét kiegészítve hogyan járulhatnak hozzá az egészséges személyiség és közösség fejlődéséhez.

2009

Kutatási terveinknek megfelelően 2008 végére megtörtént a kérdőívsomagok felvétele és a beérkezett kérdőívek adatainak rögzítése. 2009-ben az adatok statisztikai elemzése következett. Az összehasonlító vizsgálatokat – a pályázati anyagban tervezettnél bővebb – 583 fős, az alábbi megoszlást mutató mintán végeztük el:

- 154 nem segítő foglalkozású diplomás,
- 104 pszichoterapeuta,
- 122 teológus, lelkész és lelkigondozó,
- 106 egyéb humán segítő foglalkozású diplomás (pl. tanárok, szociális munkások),
- 97 egyetemi hallgató (teológus és szociális munkás).

A kutatási projekthez 2009-ben csatlakozott munkatársunk révén lehetőségünk nyílt felvenni egy új minta adatait. A Pázmány Péter Katolikus Egyetem pszichológia szakos hallgatóinak kérdezőbiztosként történő bevonásával további 220, az előző évihez hasonló, bár azzal nem azonos kérdőívsomagot sikerült kitölteni. (A válaszadók közül 67 segítő és 151 egyéb foglalkozású volt. Egyetemisták és diplomások kb. a minta harmadát tették ki: 74, illetve 72 fő.) Ezzel 803 főre növekedett az ASPIRES-hez kapcsolódó mintánk elemszáma. Ugyanakkor körvonalazódott, hogy a továbbiakban az összesen 35 tételt tartalmazó ASPIRES-ből elsősorban a 23 tételes Spirituális Transzcendencia Skálát (STS) fogjuk elemezni és használni.

2009-ben több konferencián bemutattuk és vitára bocsátottuk a vizsgálat részeredményeit. A fogadtatás pozitív volt, és nagy érdeklődésre tartott számot. OTKA támogatással valósult meg a Nemzetközi Valláspszichológia Társaság (International Association for the Psychology of Religion) bécsi kongresszusán *The Examination of Spirituality as an Independent Dimension of Personality among Helping Professionals* címmel tartott előadás. Magyarországon az „Elköteleződés – házasságban, hivatásban” konferencián *Spiritalitás és elköteleződés* címmel tartott előadást a kutatás vezetője.

Konferencia-előadások

Tomcsányi, T., Itzész, A., Szabó, T., Török, G., Török, P.: The Examination of Spirituality as an Independent Dimension of Personality among Helping Professionals. In: Congress of the International Association for the Psychology of Religion, Vienna, 2009, 122.

A konferencia-előadáson első empirikus eredményeinket ismertettük, miszerint az ASPIRES alszkálái megbízhatónak és érvényesnek bizonyultak. Az alszkálák belső konzisztenciája az elfogadhatótól a kitünőig terjedt, és a megfigyelői és az önkitaltós verziók közötti korrelációk is megfelelőek voltak. Az ASPIRES alszkálái továbbá fontos pszichoszociális jellemzők (pl. étellel való elégedettség, élet értelme) demográfiai és

személyiségjellemzőktől független előrejelzőinek bizonyultak. A pszichoterapeutákra vonatkozólag figyelemreméltó eredményekre bukkantunk.

2009. május 1-2. között a Semmelweis Egyetem, az Antropos Mentálhigiénés Egyesület és a Magyar Pásztorálpszichológiai Társaság „Elköteleződés – házasságban, hivatásban” című konferenciáján (Érdligeten) Tomcsányi Teodóra Spiritualitás és elköteleződés címmel tartott előadást.

A konferenciaelőadásban az elköteleződés többlépcsős útját követve azt a törekvést jártuk körül, hogy lelkileg minél egészségesebben, emberileg lehetőség szerint minél kialakultabban kötelezzük el magunkat valaki vagy valami mellett. Intézetünk sok munkatársát foglalkoztatja, hogy tudományos módon igazoljuk egy bennünk működő erőforráslehetőség, a személyiségünk részeként bizonyításra váró spiritualitást. Ismertettük a Ralph Piedmont amerikai kutató által kidolgozott mérőeszközt (ASPIRES) a spiritualitásra, valamint betekintést adtunk e kérdőívvel együtt felvett más kérdőívekbe, és témába vágó adatokat mutattunk be a feldolgozás alatt álló részeredményekből. Így szemléltettük *az életet értelmessé tevő tényezők mérésére szolgáló* Frankl-féle Életcél kérdőív értékeinek erős kapcsolatát a Spirituális transzcendencia Univerzalitás alskálán kapott értékeivel lelkigondozók körében.

2009-ben megjelent cikkek és témájuk

Horváth-Szabó K., Harmatta J., Tomcsányi T.: Teisztikus és humanisztikus spiritualitás. Pszichoterápia 18:3 (2009) 173-179.

Ebben a cikkben a spiritualitás fogalmát jártuk körül. Összegyűjtöttük a fogalom történetét, gyökereit, népszerűvé válásának okait. Vizsgáltuk előfordulási formáit, kereteit, sajátosságait, kapcsolódó és elkülönülő jellegzetességeit. Továbbá a spiritualitás legfontosabb összetevőiként tárgyaltuk a kapcsolatkeresést a transzcendenssel, a szent és az öntranszcendencia jelenségét. Foglalkoztunk a spiritualitás és a vallásosság szétválasztásának előnyeivel és hátrányaival, az eltérő és a közös pontokkal, valamint az integrálás szükségességével.

Tomcsányi T., Kővári M., Horváth-Szabó K.: A lelkivezetés. A pszichoterápián és a lelkigondozáson túl. Pszichoterápia 18:2 (2009) 20-26.

A cikk a különböző segítő formákat és ezek kapcsolatát vizsgálja, különös tekintettel a lelkivezetésre, melyet a pszichoterápia és a lelkigondozás határterületeként definiál. A lelkivezetés és a pszichoterápiás kapcsolat közötti átfedések a hasonló életkérdésekből való kiindulástól a lelki, spirituális vonatkozások iránti nyitottságig együttesen hozzák létre azt a teret, amelyben önálló munka vagy együttműködés létesülhet.

Martos T., Kézdy A., Robu M., Urbán Sz., Horváth-Szabó K.: Újabb adatok a Kritika Utáni Vallásosság Skála alkalmazásához – elmélet és módszertan. Magyar Pszichológiai Szemle 64 (2009) 643-669.

A tanulmány, melynek első szerzője jelen kutatásnak is hivatalos résztvevője lett, a Kritika Utáni Vallásosság Skála egy rövidített, 18 tételes változatának kidolgozását, pszichometriai validálását, valamint elméleti háttérét tartalmazza. Ezt a 18 tételes skálaverziót alkalmaztuk kutatásunk során a Spirituális Transzcendencia Skála egyik validáló kérdőíveként.

2010

Ebben az évben jelent meg a *Psychiatria Hungarica* c. folyóiratban egy előző évben készült tanulmányunk, mely jelentős részben még a téma elméleti alapozásához tartozik. Ugyanakkor folytatódott az adatelemzés és leadásra került két, kimondottan a jelen kutatás adatfelvételezésére épülő tanulmány, melyek jelenleg lektorálás alatt állnak. Ezek mellett az OTKA támogatásával egy külföldi konferenciaelőadáson ismertettük empirikus eredményeinket. A rokon tematika miatt több olyan tanulmány kapcsolódott kutatásunkhoz, amelyek egy korábbi, szintén OTKA támogatással megvalósult kutatás adatfelvételezése alapján közöltek a spiritualitással kapcsolatos eredményeket.

Jelen kutatásban az alapvető összefüggések feltárása után a pszichoterapeuta minta kapcsán felmerült az első eredmények mélyítésének igénye. 2010 tavaszán szűk körű szakmai konzultációt hívtunk össze különböző pszichoterápiás irányzatokat művelő pszichoterapeutákkal. A cél az általunk tervezett interjú sarkalatos pontjainak kialakítása volt.

Ezután, 2010 nyarán elindítottuk a pszichoterapeuták interjú (félleg strukturált) vizsgálatát, melynek érdekében engedélyt kértünk és kaptunk a kutatás meghosszabbítására fél évvel. A pszichoterapeuták 2008-as szaknévsorában szereplő 406 személyből szisztematikus mintavétellel kiválasztottunk 90-et, akik közül 36 vállalkozott interjúra. Az év végéig 29 strukturált interjút vettünk fel. Az interjúk elemzése folyamatban van, 2011 első felében publikáció elkészítését tervezzük az eredményekből. A pszichológiában ma Piedmont nyomán is egyre többen tekintenek a spiritualitásra úgy, mint az ember egy különálló személyiségdimenziójára, melynek szerepe lehet a megküzdésben, a lelki egészség fenntartásában, valamint a gyógyulásban. Mindezeknek megfelelően kutatási eredményekre épülő képzési javaslatokat szeretnénk kidolgozni a pszichoterapeuták kiképzéséhez.

Konferencia-előadás

Martos, T., Ittész, A., Horváth-Szabó, K., Szabó, T., Tomcsányi, T.: The benefits of a transcendental perspective: Spirituality and well-being in Hungarian helping professionals. 5. Európai Pozitív Pszichológiai Konferencia, Koppenhága, 2010. június 23-26. (A konferencia absztraktjainak kötete letölthető a következő címen: <http://www.ecpp2010.dk/ref8431.html?id=73>)

Az előadásban beszámoltunk a Spirituális Transzcendencia Skála és a pszichológiai jóllét különböző aspektusai (élet értelmessége, étellel való elégedettség, alacsony depresszió) között talált kapcsolatokról.

2010-ben megjelent cikkek és témájuk

*Tomcsányi T., Ittész A., Horváth-Szabó K., Martos T., Szabó T.: A spiritualitás és a vallásosság kutatásának kulcskérdései és a Piedmont-féle Spiritualitási és Vallási Érzület Mérés-skála. *Psychiatria Hungarica* 25:2 (2010) 110-120.*

Tanulmányunkban áttekintettük a spiritualitás és a vallásosság pszichológiai kutatásával kapcsolatos legfontosabb kérdéseket és ezek tudománytörténeti hátterét. A spiritualitás és a vallásosság kutatását olyan folyamatnak tekintjük, amelyben mind az empirikus, mind a hermeneutikus tudományfelfogásnak helye van, ezért nyitott lehet a társtudományokkal folytatott párbeszédre. Az alapvető kérdések 5 területet érintek: 1) a spiritualitás és a vallásosság konceptualizálásának lehetőségeit, a két rokon fogalom viszonyát, hasonlóságait és különbségeit; 2) a spiritualitásnak mint személyiségdimenzióknak a felfogását; 3) a spiritualitás mérhetőségét és mérési eljárásait; 4) a spiritualitás hatásait; és 5) a

kutatási eredmények kultúrához kötöttségét. Végül bemutattuk a Piedmont-féle Spiritualitási és Vallási Érzület Mérés-kála kidolgozásának folyamatát, elméleti háttérét és empirikus eredményeit, és azt, hogy ez a módszer milyen válaszokat ad ezekre a kulcskérdésekre.

Martos, T., Konkoly Thege, B., Steger, M. F.: It's not only what you hold, it's how you hold it: Dimensions of religiosity and meaning in life. Personality and Individual Differences 49 (2010) 863–868.

A tanulmány a spiritualitás két határterületének kapcsolatát vizsgálja többváltozós statisztikai módszerekkel. Két keresztmetszeti adatfelvétellel felmért minta adatait elemezve (amely minták egy korábbi OTKA támogatással rendelkező kutatás keretei között születtek) összefüggéseket tártunk fel egyfelől a transzcendenshez fűződő viszony és a vallási kijelentések kognitív feldolgozásának valláspszichológiai dimenziói, másfelől az élet értelmességéhez való különféle viszonyulásmódok között. A transzcendenshez fűződő pozitív viszonyulás következetesen gyenge pozitív kapcsolatban áll az élet értelmességének megtapasztalásával, míg a vallási kijelentések szimbolikus értelmezésmódja előrejelezte az élet értelmességének keresését. Az összefüggések nemre, korra, iskolázottságra, és – a második mintában – az alapvető személyiségvonásokra (Ötfaktoros Modell) kontrollálva is igaznak bizonyultak.

Martos, T., Kézdy, A., Horváth-Szabó, K.: Religious motivations for everyday goals: their religious context and potential consequences. Motivation and Emotion. Közlésre elfogadva. DOI 10.1007/s11031-010-9198-1

A tanulmány a bemutatott kutatás alapján bizonyítja, hogy a személyes tervek motivációi között vallási/spirituális motivációk is megtalálhatók. Ezek a motivációk Transzcendens Vallási Motivációkra és Normatív Vallási Motivációkra oszthatók (TVM, pl. Istenhez közel kerülni; illetve NVM, pl. betartani a vallási előírásokat). A tanulmány két keresztmetszeti adatfelvétellel felmért minta adatainak elemzésén alapul (amely minták egy korábbi OTKA támogatással rendelkező kutatás keretei között születtek). Az első minta eredményei szerint a válaszadók jelentős része tulajdonított TVM-et és/vagy NVM-et saját személyes terveinek. Míg a TVM a spirituálisan érett vallásosság jellemzőivel állt kapcsolatban, addig a NVM a külsődleges, gyengén internalizált vallásosság jellemzőivel. A második minta elemzéseiben kimutattuk, hogy a TVM nagyobb valószínűséggel eredményezhet autonóm önszabályozást, míg a NVM inkább kontrollált, külsődleges referenciákhoz igazodó önszabályozást. A TVM továbbá magasabb, míg a NVM alacsonyabb jólléttel és boldogsággal járt együtt, és ezt a kapcsolatot részben az önszabályozás módja mediálta.

Lektorálás alatt álló kéziratok és témájuk

Tomcsányi T., Martos T., Itzés A., Horváth-Szabó K., Szabó T., Nagy J.: A Spirituális Transzcendencia Skála hazai alkalmazása: elmélet, pszichometriai jellemzők, kutatási eredmények és rövidített változat. (Benyújtva a Pszichológia c. folyóirathoz.)

Tanulmányunkban bemutatjuk a Spirituális Transzcendencia Skála (STS) magyar változatának elméleti háttérét és pszichometriai jellemzőit. Két, összesen 803 fős, segítő (hitéleti végzettségűek, pszichoterapeuták és egyéb segítő) és nem segítő foglalkozású felnőttekből álló mintában a 23 tételes STS három alskálája, az ima/meditáció által érzett beteljesülés, az univerzalitás és az összekötöttség elfogadható pszichometriai jellemzőket mutatott. Az adatoknak az elméletileg várható, illetve az amerikai mintán mért empirikus komponensstruktúrához való illeszkedése a közepestől a kiválóig terjedt. A tanulmány javaslatot tesz a teszt rövidített, 9 tételes változatára is, mely alskálánként 3 tételből áll. A

validitást tekintve a spiritualitás változói viszonylag függetlenek voltak a személyiség NEO-PI-R kérdőívvel mért 5 alapidenziójától, és az elvárt módon álltak összefüggésben a Kritika Utáni Vallásosság Skálával mért alapvető vallási attitűdökkel. A tanulmány végül normatív leíró adatokat közöl mind az eredeti, mind pedig a rövidített skálára. Az eredmények összességükben arra utalnak, hogy a spiritualitás az emberi tapasztalat önállóan is érvényes területe. Egyúttal igazolódik, hogy a STS jól alkalmazható az egyéni különbségek tanulmányozásában.

Tomcsányi, T., Martos, T., Ittész, A., Horváth-Szabó, K., Szabó, T., Nagy, J.: The potential benefits of a spiritual perspective: Spiritual transcendence and well-being in Hungarian helping professionals. (Benyújtva a The International Journal for the Psychology of Religion c. folyóirathoz.)

A tanulmányban a jelen OTKA kutatás adatai (N=583) alapján vizsgáljuk, hogy a spirituális transzcendencia mennyiben magyarázza a segítő és nem segítő foglalkozásúak jóllétében mutatkozó egyéni különbségeket. A Spirituális Transzcendencia Skála (STS) alszállái közül az univerzalitás és részben az ima/meditáció általi beteljesülés magasabb jóllétet (az élet értelmességét, élettel való elégedettséget, alacsonyabb depressziót) jelez előre a nemre, korra és személyiségjellemzőkre (NEO-PI-R) való kontrollálás után is. Az univerzalitás a foglalkozásra való kontrollálás után is inkrementális előrejelző erővel rendelkezik. Ugyanakkor a foglalkozási csoportok közül a pszichoterápiás és a teológiai végzettség önállóan is kapcsolatban állt egyes jóllétváltozókkal. Nem találtunk viszont interakciós hatást a foglalkozási csoportok és az STS komponensei között. Az eredmények azt támasztják alá, hogy a spiritualitásból eredő potenciális nyereségek egyformán jelentkeznek a különböző segítő és nem segítő hivatásokban dolgozóknál.

ÖSSZEGZÉS

Kutatásunk elméletalkotójának, Ralph L. Piedmontnak a megközelítésében a spiritualitás mint önálló személyiségdimenzió nem csupán a vallásosság kontextusában jelenik meg, hanem olyan átfogó, globális személyiségjellemzőként, amely altruizmusban, világi humanizmusban is megnyilvánulhat. Az általa spirituális transzcendenciának nevezett fogalommal azt a pszichológiai erőt kívánja leírni, amelynek révén a személy képes megtalálni az élet jelentésének és céljának tágabb érzetét, mely túlmutat szelfjén, valamint az idő és a tér azonnali megtapasztalhatóságán.

Kutatási projektünk során a Spiritualitási és Vallási Érzület Mérőskálából elsősorban az annak részét képező Spirituális Transzcendencia Skálát (STS) helyeztük előtérbe. Bemutattuk pszichometriai jellemzőit, és összeállítottuk a skála magyar változatát. A vizsgálat során bebizonyosodott, hogy a skála magyar viszonyokra alkalmazható, megbízható és érvényes mérőeszköz, mely további kutatásokra felhasználható. Összességében eredményeink arra utalnak, hogy a szerző, Ralph L. Piedmont által leírt három spiritualitás-komponens léte kimutatható az STS-H-val is, és adataink jó illeszkedést mutattak a Piedmont által tapasztalt mintázattal. A Spirituális Transzcendencia Skála rövidített, 9 tételes magyar változata (STS-H-R) elérhető a Mentálhigiéné Intézet honlapján: www.mental.usn.hu. Ezt az eredeti szerző, Ralph L. Piedmont engedélyével közzétettük elektronikus formában.

Érdekes azonban szem előtt tartanunk, hogy a spirituális jelenségek sokfélesége miatt a tudományos megközelítésekben a kvantitatív módszerek mellett módszertani pluralizmusra, így kvalitatív eljárások alkalmazására is szükség van. Kutatócsoportunk azzal a meggyőződéssel kívánja folytatni vizsgálódásait a pszichológia és a vallástudományok közötti tartományban, hogy egy adott mértékig minden emberi viselkedés vagy élmény hozzáférhető

a pszichológiai elemzés számára. Kvalitatív irányban a spirituális attitűd és magatartás összefüggései terén mélyítjük tovább kutatásainkat a terapeutákkal. Ugyanakkor foglalkozni kívánunk a spiritualitás primer prevenciót erősítő mentálhigiénés vonatkozásaival. Nemcsak az egyének étellel és munkával való elégedettségével, pozitív önértékelésével, jó közérzetével, hanem csoportok és közösségek spiritualitásának a szociális beágyazottságot segítő, illetve gátló hatásaival is. Szükségesnek tartjuk, hogy az ezen a területen még hiányzó empirikus tanulmányok keressék a választ arra, hogy a spiritualitás, illetve a spirituális intelligencia hogyan függ össze olyan elérendő pszichológiai állapotokkal, mint a megbocsátás, a remény és a kreativitás.